

Media ja lehdistö

Euroopan unionin tuomioistuin
LEHDISTÖTIEDOTE nro 227/21
Luxemburgissa 21.12.2021

Tuomio asiassa C-124/20
Bank Melli Iran

Unionin oikeudessa asetettuun kieltoon noudattaa Yhdysvaltojen Iraniin kohdistamia toissijaisia pakotteita voidaan vedota riita-asian oikeudenkäynnissä

Vaikka tätä kieltoa sovelletaan myös silloin, kun Yhdysvaltojen hallintoviranomaiset tai tuomioistuimet eivät ole esittäneet erityistä pyyntöä tai antaneet erityistä määräystä, sillä ei kuitenkaan saa loukata kiellon kohteena olevan henkilön elinkeinovapautta aiheuttamalla tälle henkilölle suhteettomia taloudellisia menetyksiä

Bank Melli Iran (jäljempänä BMI) on Iranin valtion omistama iranilainen pankki, jolla on sivuliike Saksassa. Ylläpitääkseen liikesuhteitaan BMI teki useita televiestintäpalvelujen tarjoamista koskevia sopimuksia Telekomin kanssa, joka on Deutsche Telekom AG:n, jonka kotipaikka on Saksassa ja jonka liikevaihdosta noin puolet on peräisin sen toiminnasta Yhdysvalloissa, tytäryhtiö. Vuonna 2018 Yhdysvallat vetäytyi Iranin ydinasesopimuksesta, joka allekirjoitettiin Wienissä 14.7.2015 ja jonka tarkoituksena oli valvoa Iranin ydinohjelmaa ja poistaa Iranille asetetut taloudelliset pakotteet. Tämän vetäytymisen seurauksena Yhdysvallat asetti Irania koskevan ydinaseiden levittämisen torjumisesta vuonna 2012 annetun lain (Iran Freedom and Counter-Proliferation Act of 2012) nojalla uudelleen pakotteita sekä Iranille että luetteloon¹ merkityille henkilöille, kuten BMI:lle. Näiden pakotteiden nojalla tähän luetteloon merkityn henkilön tai yhteisön kanssa ei mainitusta ajankohdasta lähtien saa ylläpitää liikesuhteita Yhdysvaltojen ulkopuolella.

Tämän päätöksen johdosta unioni antoi delegoidun asetuksen 2018/1100² asetuksen N:o 2271/96³ liitteen muuttamisesta siten, että siihen sisältyy Irania koskeva ydinaseiden levittämisen torjumisesta vuonna 2012 annettu laki. Asetuksessa kielletään asianomaisia erityisesti noudattamasta sen liitteenä olevia lakeja tai niistä johtuvia toimia (5 artiklan ensimmäinen kohta) ilman lupaa poiketa niistä; Euroopan komissio voi myöntää tällaisen luvan, jos tällaisen ulkomaisen lainsäädännön noudattamatta jättäminen vahingoittaisi vakavasti asetuksen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden tai unionin etuja (5 artiklan toinen kohta).

Koska Saksan oikeudessa säädetään, että ”oikeustoimi, jolla rikotaan lakisääteistä kieltoa, on pätemätön, jollei laista muuta johdu”⁴, ja koska Telekom oli päättänyt vuodesta 2018 lukien kaikki sen ja BMI:n väliset sopimukset ennen niiden voimassaolon päättymistä ilman nimenomaisia perusteluja ja ilman komission lupaa, BMI riitautti kyseisten sopimusten päättämisen saksalaisissa tuomioistuimissa. Telekom veloitettiin ensimmäisessä oikeusasteessa täyttämään kyseessä olevat sopimukset siihen saakka, kunnes irtisanomisajat olisivat päättyneet. Kyseisten sopimusten päättämistä pidettiin sitä vastoin asetuksen 5 artiklan mukaisena. BMI valitti näin ollen

¹ Specially Designated Nationals and Blocked Persons List (luettelo pakotteiden kohteena olevista omista kansalaisista ja henkilöistä, joiden varat on jäädytetty; jäljempänä SDN-luettelo).

² Tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisilta vaikutuksilta sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuvilta toimilta suojautumisesta annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2271/96 liitteen muuttamisesta 6.6.2018 annettu komission delegoitu asetetus (EU) 2018/1100 (EUVL 2018, L 199 I, s. 1).

³ Tietyn kolmannen maan lainsäädännön soveltamisen ekstraterritoriaalisilta vaikutuksilta sekä siihen perustuvilta tai siitä aiheutuvilta toimilta suojautumisesta 22.11.1996 annettu neuvoston asetetus (EY) N:o 2271/96 (EYVL 1996, L 309, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna tiettyjen yhteiseen kauppapolitiikkaan liittyvien asetusten muuttamisesta tiettyjen toimenpiteiden hyväksymismenettelyjen osalta 15.1.2014 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EU) N:o 37/2014 (EUVL 2014, L 18, s. 1) ja asetuksen (EY) N:o 2271/96 liitteen muuttamisesta 6.6.2018 annetulla komission delegoidulla asetuksella (EU) 2018/1100 (EUVL 2018, L 199 I, s. 1); jäljempänä asetetus.

⁴ Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch) 134 §:

Hanseatisches Oberlandesgericht Hamburgiin (Hampurin osavaltion ylioikeus, Saksa), joka pyysi unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua asetuksen 5 artiklan ensimmäisen kohdan tulkinnasta erityisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 16 ja 52 artiklan ja mainitun asetuksen 5 artiklan toisessa kohdassa säädetyn lupajärjestelmän kannalta.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

Unionin tuomioistuimen suuri jaosto toteaa, että asetuksen 5 artiklan ensimmäinen kohta on muotoiltu laajasti, ja katsoo ensinnäkin, että siinä kielletään noudattamasta kolmannen maan kansainvälisen oikeuden vastaisesti antamissa laeissa säädettyjä vaatimuksia tai kieltoja silloinkin, kun hallintoviranomaiset tai tuomioistuimet eivät ole antaneet määräyksiä niiden noudattamisen varmistamiseksi. Unionin tuomioistuimen mukaan tätä tulkintaa tukevat asetuksen tavoitteet, joilla pyritään muun muassa suojelemaan vallitsevaa oikeusjärjestystä ja unionin etuja yleensä, jotta voidaan toteuttaa mahdollisimman laajalti jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välinen pääomien vapaa liikkuvuus, sekä suojelemaan kyseessä olevien henkilöiden etuja. Unionin tuomioistuin nimittäin toteaa, että kun otetaan huomioon uhka siitä, että henkilöihin, joihin tällaisia vaatimuksia tai kieltoja sovelletaan, voi kohdistua tällaisen lain johdosta oikeudellisia seurauksia, asetuksella ei voitaisi estää kyseisen lain vaikutuksia, jos asetuksen 5 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetty kielto edellyttäisi sitä, että kolmannen maan hallintoviranomaiset ja tuomioistuimet antavat määräyksiä.

Toiseksi unionin tuomioistuin toteaa, että 5 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetty kielto on muotoiltu selvästi, täsmällisesti ja ehdottomasti, joten siihen voidaan vedota pääasian kaltaisessa riita-asiassa. Tämän jälkeen se katsoo, että asetuksessa tarkoitettu henkilö, jolla ei ole komission myöntämää lupaa, voi mainitun 5 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla päättää SDN-luetteloon merkityn henkilön kanssa tekemänsä sopimukset esittämättä perusteluja tälle päättämiseksi. Riita-Asian oikeudenkäynnissä, joka koskee asetuksessa asetetun kiellon väitettyä rikkomista, kyseisen henkilön on kuitenkin osoitettava oikeudellisesti riittävällä tavalla, että hänen toimintansa – tässä tapauksessa kaikkien sopimusten päättämisen – tarkoituksena ei ollut asetuksessa tarkoitettujen Yhdysvaltojen lakien noudattaminen, kun asia näyttää ensi arviolta olevan näin.

Nyt käsiteltävässä asiassa unionin tuomioistuin huomauttaa, että Saksan oikeuden mukaan osapuoli, joka väittää, että oikeustoimi on pätemätön sen vuoksi, että asetuksen 5 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetyn kaltaista lakiin perustuvaa kieltoa on rikottu, voi vedota tähän pätemättömyyteen tuomioistuimessa. Se toteaa kuitenkin, että tässä tapauksessa todistustaakka on Saksan oikeuden mukaan kokonaisuudessaan henkilöllä, joka vetoaa asetuksen 5 artiklan rikkomiseen, vaikka kyseessä olevat todisteet eivät yleensä ole tämän henkilön saatavilla, mikä voi tehdä asiaa käsittelevälle tuomioistuimelle vaikeaksi todeta asetuksen 5 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetyn kiellon rikkomisen ja vaarantaa siten tämän kiellon tehokkuuden.

Kolmanneksi ja viimeiseksi unionin tuomioistuin katsoo, että asetuksen 5 ja 9 artikla⁵, luettuina yhdessä perusoikeuskirjan 16 artiklan ja 52 artiklan 1 kohdan kanssa, eivät ole esteenä sille, että sopimusten päättäminen todetaan pätemättömäksi, kunhan kyseessä olevalle henkilölle ei aiheudu tästä pätemättömäksi toteamisesta suhteettomia vaikutuksia kuten esimerkiksi taloudellisia menetyksiä. Koska asetuksen 5 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettua lupaa ei nyt käsiteltävässä ole, kyseessä oleva sopimuksen päättäminen, jos se osoittautuisi asetuksen 5 artiklan ensimmäisen kohdan vastaiseksi, on Saksan oikeuden nojalla pätemätön. On kuitenkin niin, että kun tällainen pätemättömäksi toteaminen voi johtaa elinkeinovapauden rajoittamiseen, sitä voidaan harkita vain perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdassa vahvistettuja edellytyksiä noudattaen.

Tältä osin unionin tuomioistuin toteaa erityisesti perusoikeuskirjan 16 artiklassa taatun elinkeinovapauden keskeisen sisällön kunnioittamista koskevasta edellytyksestä, että BMI:n ja Telekomien välillä tehtyjen sopimusten päättämisen toteaminen pätemättömäksi ei vie Telekomilta mahdollisuutta vedota intresseihinsä yleisesti sopimussuhteessa vaan pikemminkin rajoittaa tätä

⁵ Tässä 9 artiklassa säädetään, että ”jäsenvaltioiden on päätettävä tämän asetuksen asianomaisen säännöksen rikkomisesta aiheutuvista seuraamuksista. Seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeudenmukaisia ja ennalta ehkäiseviä”.

mahdollisuutta. Lisäksi elinkeinovapauden rajoitus, joka johtuu asetuksen 5 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetyn kiellon vastaisen sopimuksen päättämisen mahdollisesta kumoamisesta, on lähtökohtaisesti tarpeen kyseessä olevan ulkomaisen lainsäädännön vaikutusten torjumiseksi, ja näin suojellaan vallitsevaa oikeusjärjestystä ja unionin etuja yleensä.

Unionin tuomioistuin kehottaa siis ennakkoratkaisua pyytänyttä tuomioistuinta punnitsemaan Telekomien elinkeinovapauden rajoittamisen oikeasuhteisuuden arvioinnissa asetuksen tavoitteisiin pyrkimistä siten, että tämän asetuksen 5 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetyn kiellon vastainen päättäminen todetaan pätemättömäksi, suhteessa siihen, kuinka todennäköisesti tälle yritykselle aiheutuu taloudellisia menetyksiä ja kuinka laajoja nämä menetykset ovat siinä tapauksessa, että Telekom ei voisi päättää liikesuhteitaan BMI:n kanssa. Unionin tuomioistuin toteaa, että tämän oikeasuhteisuutta koskevan arvioinnin kannalta on merkitystä myös sillä seikalla, että Telekom ei – ellei tarkistuksesta muuta johdu – esittänyt komissiolle pyyntöä poiketa asetuksen 5 artiklan ensimmäisessä kohdassa säädetystä kiellosta.

HUOMAUTUS: Ennakkoratkaisupyyntö antaa jäsenvaltioiden tuomioistuimille mahdollisuuden tiedustella niiden käsiteltävänä olevan yksittäisen asian puitteissa unionin tuomioistuimelta unionin oikeuden tulkintaa tai unionin toimen pätevyyttä. Unionin tuomioistuin ei ratkaise kansallisen tuomioistuimen käsiteltävänä olevaa asiaa. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista asia unionin tuomioistuimen ratkaisun mukaisesti. Unionin tuomioistuimen ratkaisu sitoo vastaavalla tavoin muita kansallisia tuomioistuimia, jotka käsittelevät samanlaista ongelmaa.

Tämä on tiedotusvälineiden käyttöön tarkoitettu epävirallinen asiakirja, joka ei sido Euroopan unionin tuomioistuinta.

Tuomion [koko teksti](#) julkaistaan CURIA-sivustolla tuomion julistamispäivänä.

Lisätietoja: Gitte Stadler ☎ +352 4303 3127

Kuvia tuomion julistamisesta on saatavilla sivustolla [Europe by Satellite](#) ☎ +32 2 2964106